

Sant Jordi 2017 ESCENARIS LITERARIS

Paisatges de novel·la

Es compleixen vint anys de la publicació de la primera obra de ficció ambientada a Lleida, 'Traïdors i covards', d'Emili Bayo || Pep Coll i Maria Barbal van obrir camí per convertir el Pirineu en referent literari

ANNA SÀEZ

Hi ha paisatges que inspiren. La majestuositat del Pirineu ja va seduir Jacint Verdaguer al segle XIX, o el Nobel Camilo José Cela a mitjans del segle XX. També van escriure sobre les comarques de Lleida autors com Jo-

sep Maria Espinàs (el viatge del qual al Pirineu recrea aquest any SEGRE), Josep Pla, George Orwell i fins Juli Cèsar, a més de referents locals com Josep Vallverdú o Màrius Torres. Però més enllà de la poesia i el que a les llibreries es denomina *no-ficció* semblava que les muses es

mostraven esquives si se les invocava des de terres lleidatanes. Fins que es va obrir el miracle. En els últims anys, hi ha hagut un autèntic boom literari que va començar a la muntanya als vuitanta i va arribar a la capital del Segrià fa ara vint anys, quan Emili Bayo va publicar *Traïdors*

i covards, la primera novel·la que transcorria íntegrament a Lleida. Era la seua òpera prima i Bayo va apostar fort. Va firmar un llibre ambientat a la Balàfia de finals dels seixanta i protagonitzat pel fill d'una família vinguda de fora. *Els altres catalans* de Paco Candel, que no només habitaven als suburbis de Barcelona. L'ara consolidat escriptor, que acaba de publicar la seua primera novel·la en castellà, *Tan tuyo como tu muerte* (Versátil), mostrava una Lleida en la qual les vies del tren eren una frontera que separava dos mons.

Pep Coll i Maria Barbal ja feia anys que havien convertit el Pirineu en escenari dels seus llibres, però el pla semblava reservat a plomes de l'altre costat de la frontera administrativa. Des de la Franja es postulava el 1988 un ferm candidat al Nobel, el ja mort Jesús Moncada, autor de la imprescindible *Camí de sirga*. Bayo va obrir el camí, però aviat va deixar d'estar sol. Aquest Sant Jordi es publica *Seixanta-vuit* (Pagès), la segona entrega de les aventures de Rafel Rovira, un detectiu amb despatx en el número 37 del carrer Cavallers. El seu creador és Ramon Usall, que en aquesta

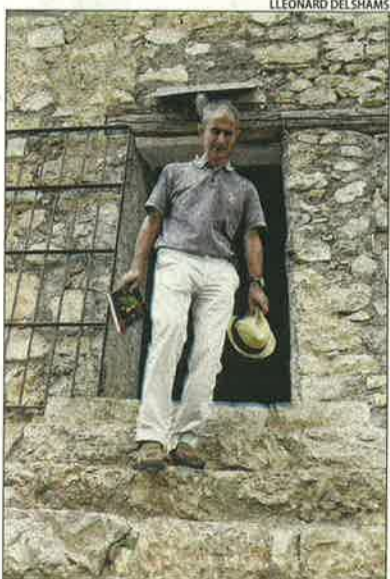
Emili Bayo davant de la Torre Queralt, la Casa Xina de 'L'edat de les paraules'.

Ramon Solsona a Cardós.

El carrer Cavallers, epicentre literari de Ramon Usall.

Pep Coll al Pallars Jussà.

Jaume Cabré va donar una segona vida a Sant Pere del Burgal.

EL GRAN REFERENT

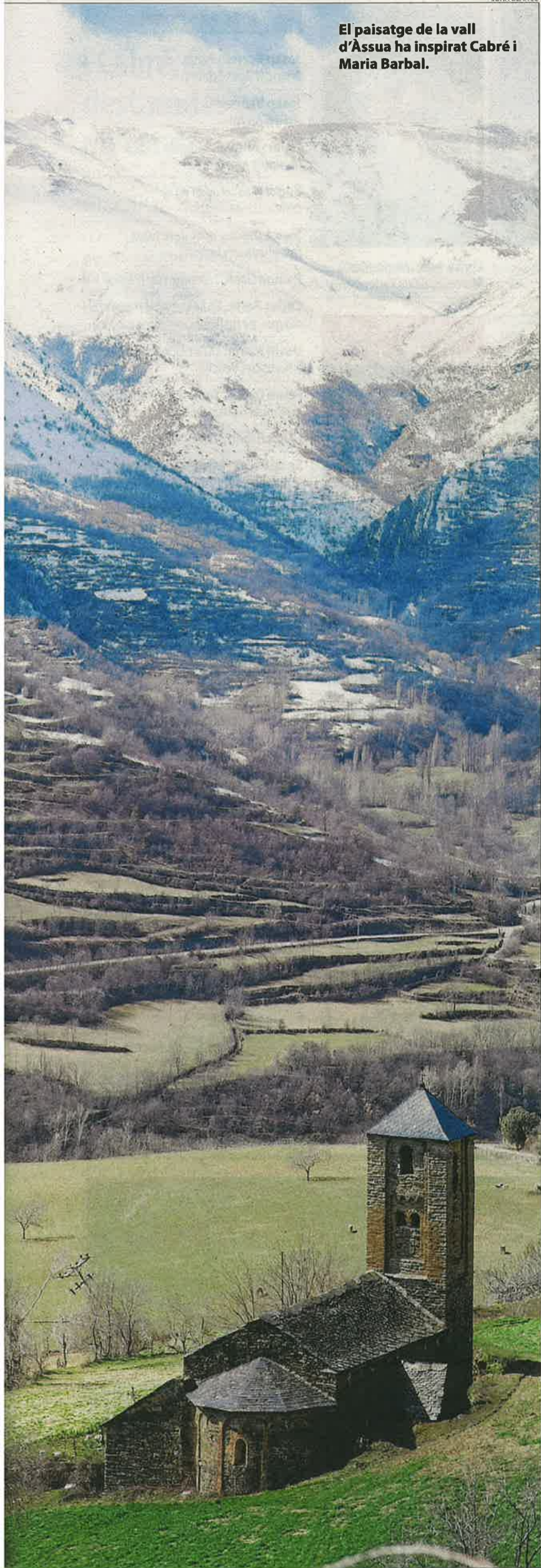
El 1988 es va publicar 'Camí de sirga', l'obra de Jesús Moncada que va convertir Mequinensa en un mite

ocasió trasllada l'acció de Lleida al París del maig del 1968. "Si he de quedar-me amb una etiqueta em quedo amb la de *glocal*", diu. "Rafel Rovira és més de Lleida que Indíbil, però això no significa que no pugui viatjar."

No és l'única novetat ambientada a les comarques de Lleida. Ramon Solsona novel·la el boom de l'enginyeria hidroelèctrica que es va desenvolupar a la Vall de Cardós als anys 60 a *Allò que va passar a Cardós* (Proa). La novel·la es trasllada al Pallars Sobirà del 1965, quan milers de treballadors excaven quilòmetres de galeries subterranies, pous verticals i centrals inserides a les muntanyes. Després de passar un dia a Ribera de Cardós algú li va comentar a Solsona que no sempre havia estat un lloc tranquil, ja que durant 15 anys es va viure una voràgine d'obres "invisibles" que van perforar l'interior de les muntanyes, i aquest comen-

Sant Jordi 2017 TÍTOLS QUE HAN DEIXAT EMPREMTA

El paisatge de la vall d'Assua ha inspirat Cabré i Maria Barbal.

JOAN BLANCO

ESCENARIS DE KM 0

UN POBLE A MIDA
Vilanova del Tossal és un Alpicat de paper

■ Llorenç Capdevila ha situat bona part de la seua producció literària a Ponent. A Vilanova del Tossal, poble imaginari que s'assembla molt al seu Alpicat natal, trasllada l'acció de l'última novel·la, *Pacte de silenci* (2016), ambientada en els convulsos mesos que van precedir la Guerra Civil. Capdevila diu que *inventar-se* un poble li permet prendre algunes llicències i tenir més llibertat creativa.

CRIMS DE KM 0
La dama negra de les Garrigues

■ Ramona Solé és una apassionada del gènere negre. Va començar amb un blog literari però el 2016 es va estrenar com a novel·lista amb *Quaderns*, una obra que està ambientada en un poble de les Garrigues (ella és d'Alfés i viu als Torms) amb la qual desmentia la idea que als pobles no et pot passar res dolent. "Tothom es coneix, però no de portes endins." Poc després va impulsar el llibre col·lectiu *Assassins de Ponent*, en el qual només va donar una consigna: el relat havia de contenir una mort i havia d'estar ambientat a Lleida.

MONTSEC NEGRE
La 'Mala lluna' del sergent Rull

■ El periodista David Marín va convertir el Parc Astronòmic del Montsec en escenari literari. *Mala Lluna* (2015), la seua aclamada òpera prima, s'inicia amb la mort d'un astrònom a l'observatori de Sant Esteve de la Sarga. Es tracta d'una novel·la negra en tota regla amb el Montsec com a gran protagonista i el sergent Rull com a gran troballa. L'autor, barceloní establert a la Noguera, fins i tot fa l'esforç de fer parlar aquest personatge amb accent genuïnament ponentí.

tari el va portar a escriure una novel·la d'intriga ambientada en el context del xoc cultural que van produir aquestes obres faraòniques. El Pirineu ha donat tant joc literari en els últims anys que fins i tot hi ha rutes que conjuguen turisme i literatura a la vall d'Assua, on Jaume Cabré va ambientar una de les novel·les més premiades i traduïdes dels últims anys, *Les veus del Pamano* (2004). Anteriorment, la reconeguda escriptora Maria Barbal també havia traslladat els seus lectors a aquest racó pirinenc a *Pedra de tartera*, *Mel i metzines* i *País íntim*. Però més enllà d'Assua, són molts els llocs del Pirineu que han estat immortalitzats en la literatura. El mateix Cabré va sorprendre tot Europa amb una novel·la monumental, *Jo confes-*

AMADO FORROLLA

Llorenç Capdevila.

JOAN BALCELLS

Ramona Solé.

SAGA FAMILIAR

La Noguera de Francesc Puigpelat

■ *Els llops* (2005) és la història d'una família de Balaguer. Un home és assassinat al cim del Montsec i per aclarir el crim caldrà re-

SEGRE

El Parc Astronòmic del Montsec, escenari d'un crim.

so (2011), ambientada en part a Sant Pere del Burgal.

Uns s'inspiren en la història, altres, en l'actualitat. El periodista Carles Porta va debutar amb gran èxit en la literatura amb *Tor, tretze cases i tres morts* (2005). Amb un estil narratiu molt viu en el qual es desdibuixa la frontera entre realitat i ficció, Porta ens va descobrir el Pirineu que no surt a les guies turístiques. Un cas semblant al de Pep Coll amb la novel·la que va acaparar tots els premis el

RUTES LITERÀRIES

La vall d'Assua ha convertit en reclam turístic la literatura de Jaume Cabré o Maria Barbal

muntar-se al 1816. La història d'*Els llops* és, alhora, la nostra història recent: l'èpica construcció del canal d'Urgell, la guerra de l'Àfrica, el front del Segre durant la Guerra Civil...

EL PIRINEU MÉS IRLANDÈS

La mirada dura de Colm Tóibín des de Farrera

■ Colm Tóibín ambienta la novel·la *Un llarg hivern* (2007) en un poble ubicat entre el Pallars Sobirà i l'Alt Urgell que s'assembla molt a Farrera. És un dels llibres més reconeguts de l'autor irlandès. També va ambientar un conte al Pallars, *Summer of 38*, que l'any passat va publicar traduït al català l'estudiant lleidatana de tan sols 18 anys Joana Pena. *Estiu del 38* (Edicions Salòria) inclou il·lustracions de l'artista de Seròs Jordi Jové, així com una entrevista a Colm Tóibín.

VIOLENCIA ROMÀNICA

La Vall de Boí a l'estil de Quentin Tarantino

■ *El país dels crepuscles* (2013) és una de les novel·les més negres de Sebastià Bennasar. La novel·la està ambientada a la Vall de Boí. Amb les primeres neus arriba també un assassí que tortura i martiritza les seues víctimes a imatge i semblança de les escenes dels retaules i pintures murals romàniques.

2013: *Dos taüts negres i dos de blancs*. L'autor recrea un crim atroz que va succeir a Carreu (Pallars Jussà) el 1943, quan una parella de masovers i les seues filles petites van ser brutalment assassinats. Era de domini públic qui els havia matat, però el cas mai va arribar a judici i els autors d'aquell bany de sang van quedar impunes. El Pirineu és el seu hàbitat natural. A *El segle de la llum* (1997) va transportar els lectors a la Vall Fosca de principis de segle XX per explicar l'odissea que va suposar la construcció de les primeres centrals hidroelèctriques. Fins i tot va trobar una illa en un mar de muntanyes i va fer naufragar un particular Robinson Crusoe a *El salvatge dels Pirineus* (2005). La literatura de Km0 ha arribat per quedar-se.